

राजा भास्कर मल्ल (महीन्द्र सिंह)का विषयमा संशोधन र निर्णय

—मोहनप्रसाद खनाल

इतिहास भनेको सत्य र वास्तविक प्रमाणद्वारा बितेका घटनाहरूको चित्रण गर्ने विषय हो । त्यसकारण कल्पनाको आधारमा असत्य कुरालाई पनि सत्य जस्तो देखाउनु वा सत्यलाई लुकाएर कुनै वास्तविक घटेका घटनाहरूलाई घटेको नै थिएन भनी देखाउने चेष्टा गर्नु होइन । हाम्रो देशमा भरखरै भने जस्तो आफैले कडाभन्दा कडा परिश्रम गरी प्रामाणिक ढंगबाट तथ्य घटनाहरूको छानवीन गरी इतिहास लेख्ने कामको शुरू मात्र भएको छ । यस कामको थालनी ऐ. शि. श्री बाबुराम आचार्यज्यू तथा संशोधन मण्डलबाट नै भएको हो भन्नुमा केही अत्युक्ति हुँदैन ।

यसै सिलसिलामा कान्तिपुरका राजा भास्कर मल्ल र महीन्द्र सिंह भिन्नभिन्न व्यक्ति हुन् भन्नु हुँदैन । ऐ. शि. श्री. बाबुराम आचार्यज्यूले श्री ५ महाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहको संक्षिप्त जीवनी भाग १ मा यस्तो लेख्नुभएको छ ।

“त्यहाँपछि झगल ठकुलले गुप्त सन्देश पठाएर दोलखाली महीन्द्र सिंहलाई कान्तिपुरमा बोलाएर स्वागत सत्कार गरी राखे । कान्तिपुरमा रहेका जगज्जय ठाकुर पनि झगल ठाकुलका मित्र थिए । भास्कर मल्ललाई पदच्युत गरी जगज्जय ठाकुरलाई उत्तराधिकारी बनाएर महीन्द्र सिंहलाई कान्तिपुरको मुकुट पहिराई यिनको लेखपछि दोलखाको ठकुराई कान्तिपुरका ठकुराईमा सम्मेलन गराउने योजना झगल ठाकुलले तयार गरी समयको प्रतीक्षा गरिरहेका थिए । अचानक २१ जनवरी १७१५ का दिन बिफरका व्यथाले ललितपुरका राजा महीन्द्र मल्लको देहान्त हुँदा र यिनका उत्तरधिकारी कोही नहुँदा पाँचौं दिन ललितपुरका प्रमानहरू कान्तिपुरमा पुगेर भास्कर मल्ललाई ललितपुरमा राजा थाप्न माग्दा

भुवनलक्ष्मी पनि छोरालाई लिएर जान तयार हुनु स्वाभाविक थियो । तर झगल ठकुलले यसै दिन भास्कर मल्ल र भुवनलक्ष्मीलाई समेत कैद गरी जगज्जयले पनि उत्तराधिकारी बनाउने शर्त मन्जूर गराएर महीन्द्र सिंहलाई कान्तिपुरको मुकुट पहिराइदिए । (२५ जनवरी) र जगज्जय पनि मल्ल कहलाए ।”

तर संशोधन मण्डलका सदस्यहरूद्वारा संपादित इतिहास संशोधनको प्रमाण प्रमेय पहिलो भागका संपादकहरूले ऐतिहासिक सार तथा संशोधन मण्डलद्वारा प्रकाशित पूर्णमाको पूर्णाङ्क २ मा प्रकाशित महीन्द्र सिंह (भास्कर मल्ल)को ताम्रपत्र र त्यसको ऐतिहासिक व्याख्या भन्ने निबन्धमा श्री शंकरमान राजवंशीले कान्तिपुरका राजा भास्कर मल्लले हात्ती खेदा गरी ल्याएपछि “स्वविक्रमोपाजित गजपति पद महीन्द्र सिंह,” कहलाएका हुन् । त्यसकारण भास्कर मल्ल तथा महीन्द्र सिंह एउटै व्यक्ति भन्ने देखाउन खोज्नुभएको छ । एउटै विषयलाई लिएर नेपालका प्रशिद्ध इतिहासकारहरूमा यस्तो भिन्नता देखिनु र त्यसको सहि निर्णयमा दुवै थरी अझ नपुग्नु यो विवादग्रस्त विषय हुन आएको छ । त्यसकारण अधूरो र अस्वाभाविक कुराहरूको खण्डन गर्दै प्रस्तुत निबन्धद्वारा यही प्रसङ्गको निर्णय यहाँ दिइन्छ ।

“कान्तिपुरका राजा शिवसिंहले ललितपुर लिएर त्यहाँ आफना छोरा हरिहर सिंहलाई राखे झैं दोलखा ठकुराईलाई पनि लिएर त्यहाँ आफना भाई रणजित्सिंहलाई प्रतिनिधि गराई पठाएका र यिनै रणजित्सिंहका छोरा इन्द्रसिंह थिए ।”

“अधिल्ला वंशका राजाकी छोरी विजयलक्ष्मीसंग यिनले विवाह गरेका थिए । शिवसिंहले यस तरहसंग

दोलखाका ठकुराईमा आधिपत्य जमाए तापति इन्द्र सिंहका वंशमा ठाकुराई चलिरहन दिए । यस वंशमा पैदा भएका महीन्द्र सिंह देखिन्छन् ।.....यसकारणले कान्तिपुरमा आएपछि पनि महीन्द्र सिंहले दोलखाका ठकुराईको अस्तित्व बचाइराखेको देखिनाले यिनी दोलखाका ठाकुर हुनमा सन्देह छैन" । (ऐ. शि. श्री बाबुराम आचार्यज्यूको श्री ५ बडा महाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहको संक्षिप्त जीवनी भाग १ को पृष्ठ ८४ मा)

यो सर्वथा अशुद्ध छ ।

कारण :-

कान्तिपुरका राजा शिवसिंहले दोलखामा आक्रमण गर्नुभन्दा अगाडिसम्म दोलखा राज्य स्वतन्त्र रूपमा खडा थियो । तर वि. सं. १६६५ ताका शिवसिंहले दोलखामा आक्रमण गरी अधिकार जमाएपछि उहाँ उनले आफ्नो प्रतिनिधि बनाएर कसैलाई पनि पठाएका थिएनन् । त्यसकारण त्यहाँको राज्य प्रशासन शिवसिंहपछि कान्तिपुरका शासकहरूद्वारा नै सञ्चालन गरिन्थ्यो । शिवसिंहले जसरी ललितपुर विजय पश्चात् आफ्ना छोरा हरिहरसिंहलाई प्रतिनिधि बनाई पठाएका थिए, त्यसै गरी नै अभयपुर (दोलखा) मा पनि आफ्ना भाइ रणजित्सिंहलाई प्रतिनिधि बनाएर पठाउनु संभव पनि थिएन । किनकि ललितपुर विजय भएको १० वर्ष जति पछि मात्र अभयपुर विजय भएको थियो र ललितपुरमा प्रतिनिधि भएर गएका छोरा हरिहरसिंहले आफू प्रति कस्तो व्यवहार गरेका थिए भन्ने पनि शिवसिंहले देखिसकेका थिए । यसो भएर नै शिवसिंहले दोलखा विजय भएपछि त्यहाँ आफ्ना कुनै प्रतिनिधि नपठाई कान्तिपुरबाटै आफूले त्यहाँको राज्य प्रशासनको काम गरेका थिए ।

प्रमाण

ऊः नमः श्री श्री श्री भिमायणेश्वराय
प्राङ्गानां विघ्नहन्तारं
पाण्डवानां शिरोरुहं ॥
कौरवानाम् संहारं
त्वं वन्दे दुपतिप्रियं ॥
दोलखापुरी दिक्षाता
साक्षादीन्द्रपुरी समा

पुरास्थापितो श्री भीम

महातेजो प्रभाश्वर ॥

श्री शिवसिंह नृपः श्री मानपालीतं दोलखापुरी
तम्भीम विविधैर्यत्नैः सुवर्णः कारीतं बहुः
दानपति श्री मानपाल महाशूति तस्य पुत्र जिवराज
ततोतिमान गुरु दिति विक्रम ॥
विन्दु अग्नि मुनि अब्दे
जेष्ठ शुक्र माघवे
यवणं परिदा चैव
प्रतिष्ठा गुरुवासरे ॥

अपरं देश भाषा ॥

स्वस्ति श्री मत् श्री ३ धर्म धातु वागीश्वर निवासित श्री काष्ठमण्डप महानगरे महाराजाधिराज परमेश्वर परम भट्टारक श्री श्री जय शिवसिंह देव प्रभु ठाकुर शप्रज्या बस सओत्वाल तरमुल महाविहार वस्थित सणीकुछे दानपती शाक्य भिक्षु श्री पाल्नु पुत्र श्री गुरु श्री जीवराज श्री जीवनसिंह श्री रथन जगताज साहु श्वते शुवर्ण पलि कलश गजुरि त्रोहोरण श्री ३ भिमशय नस्के श्वतेया पुण्येन जजमानस्य आयु आरोग्य धन जन लक्ष्मी वृधिरस्तु । सम्वत् ७३० जेष्ठ शुक्ल द्वादसि प्रत्रियोदशि स्वातिनक्षेत्र परिष जोग वृहस्पती वार श्व कुन्हु त्रो होरपाजुरो । ७। शुभ ।

(दोलखा भीमेश्वरको स्थानको शिवसिंहको पालाको शुवर्णपत्र) कान्तिपुरका राजा शिवसिंहका भाइ रणजित्सिंहका छोरा इन्द्रसिंह तथा यसै वंशमा पैदा भएका महीन्द्र सिंह हुन् ।

माथिनं मनिसकियो
यो सर्वथा अशुद्ध छ ।

कारण:-

कान्तिपुरका राजा शिवसिंह महीन्द्र मल्लका छोरा तथा सदाशिव मल्लका भाइ हुन् । महीन्द्र मल्लको मृत्युपछि उनका जेठा छोरा सदाशिव मल्ल कान्तिपुरका राजा भए । पछि आफ्ना दाजु सदाशिव मल्ललाई पदच्युत गरी कैद मराई यिनले कान्तिपुरको मुकुट पहिरेका थिए । कान्तिपुरमा यस प्रकारको यस्तो घटना घट्दा दोलखा ठकुराईमा इन्द्रसिंहका नातिको राज्यप्रशासन चलिरहेको थियो ।

यसकारण कान्तिपुरका राजा शिवसिंहको जन्म हुनुभन्दा पूर्वनै दोलखा ठकुराईमा त्यहाँका राजा इन्द्रसिंहको शासन चलेको थियो, तथापि जय इन्द्रसिंहका उत्तराधिकारी (छोरा) जयनारायण कान्तिपुरका राजा शिवसिंहका पिता महीन्द्र मल्लका समकालीन थिए ।

प्रमाण

ॐ नम स्वराय ॥

मरकतमणिवर्णं बज्रपर्यंकसंस्थां
दशशत मनामि मेकवक्त्रां त्रिनेत्रां ।
अभयवरदहस्तां पंकजात्यन्त शोभां
सुरवर नमितांघ्रि चक्षुतारां नमामि ॥

श्रेयोस्तु ॥ सम्बत् ६६७ आषाढ शुक्ल पूर्णिमाश्यां तिथौ पूर्वफाल्गुणि नक्षत्रे शनिश्चर वासरे श्री मद्दोलपट्टनाधिराज श्री श्री जय इन्द्र सिंह देव ठाकुरस्य दिवंगतौ पुत्री रमणी जुयातं उदेशान् थ्व चक्षुतारा प्रतिमा द्वयइ तत्पुण्येन दिवंगता पुत्री सुखावती लोक भुवन प्राप्त थ्व जु दानपी दान प्रतिशय रारोग्य वृन्द रस्तु ॥७ शुभ । (प्रतिमाको आशनीमा कुंदिएको दोलखाका राजा जय इन्द्रसिंह देवको सुवर्णपत्र)

यी जय इन्द्र सिंह वि. सं. १६०५ ताका मरेका हुंदा यिनका जेठा छोरा जयनारायण दोलखाका राजा भए । यी कान्तिपुरका राजा महीन्द्र मल्लका समकालीन थिए । दोलखाका राजा जय इन्द्रसिंहका दुइ छोराहरू मध्ये अर्का छोराको नाम वासुदेव थियो ।

प्रमाण

ॐ श्रेयोस्तु ॥ सम्बत् ६६९ वैशाख शुक्ल पूर्णिमास्यां तीथौ व (अ) नुराधा नक्षत्रे शिवयोगे शनिश्चर वासरे श्री मद्दोलखा पट्टने रिसीती त्वालस श्री जयनारायण ठाकुरस्य धर्मपात्र स्थापना थाडा भ्रातृ श्री वासुदेव ठाकुरस्य थ्व चक्रावली हुंता जुरो ॥७॥ शुभ ॥

(दोलखा बौद्धचैत्यमा भएको वासुदेवको सुवर्णपत्र)

“...यसै दिन महीन्द्रसिंह राजा भएको धनजुचैत्यका शिलालेखबाट देखिएको यस घटनाको उल्लेख त्यसै

ठ्यासफुमा पनि लेखेर राजाको नाम नदिएको हुनाले यसै दिन (२५ जनवरी १७१५ मा) झगल ठाकुरले भास्कर मल्ल र भुवनलक्ष्मीलाई समेत ढपक्क ठाकेर महीन्द्र सिंहलाई मुकुट पहिराएको स्पष्ट देखिन आएको छ ।”

(ऐ. शि. श्री बाबुराम आचार्यज्यूको श्री ५ बडा महाराजाधिराज पृथ्वीनारायणको संक्षिप्त जीवनी भाग १ को पृष्ठ ८३ मा)

यो पनि अशुद्ध छ ।

कारण-:

कान्तिपुरका एक जना काजी झगल ठाकुरले दोलखाका राजालाई भ्रामन्त्रित गरी सजिलैसंग कान्तिपुरका राजा भास्कर मल्ललाई र राजमाता भुवनलक्ष्मी दुवैलाई कैद गरी परचक्री राजा महीन्द्र सिंहलाई राजा बनाउन सक्नु संभव छैन । किनकि एक त कान्तिपुरका प्रजाहरूले यस कुकृत्यलाई सहन गर्न सक्नु साधारण कुरा थिएन । यस कार्यको निमित्त कान्तिपुरका प्रजाहरूले यहाँ रक्तपात पनि शुरू गरिदिन्थे भने अर्कोतिर यताका छिमेकी राजाहरू पनि यो दृश्यलाई हेरेर बस्ने खालका थिएनन् । यस कारण एक जना काजीबाट कान्तिपुर राज्यमा यति ठूलो घटना घट्नु संभवभन्दा धेरै टाढाको कुरा थियो । फेरि चाबहिलको धनजु चैत्यमा रहेको शिलालेखमा पनि यसै दिन महीन्द्रसिंह कान्तिपुरका राजा भएका भन्ने उल्लेख नभएको र खालि “श्री श्री महीन्द्रसिंह देव मल्ल महाराजा प्रभु ठाकुरस विजय राज्ये” भन्ने मात्र लेखिएकोले फेरि सो मितिभन्दा पहिलेनै पनि कान्तिपुरका राजा भएर महिन्द्रसिंहले गरिदिएको सदनपत्र पनि प्राप्त भएकोले सो कुरा मिल्न आउँदैन । यदि माथि उल्लिखित कुरा नै ठीक थियो भने ने. सं ८३५ पौष कृष्ण षष्ठी शुक्रवारका दिन दोलखाका राजा महीन्द्र सिंह राजा भएका तथा कान्तिपुरका राजा भास्कर मल्ल आमासहित कैद गरिएका भए फेरि कान्तिपुरका राजाको रूपमा भास्कर मल्लको अस्तित्व रहन नपर्ने, तर माथि उल्लिखित मितिभन्दा पछि पनि भास्कर मल्लको र महीन्द्रसिंहको एकै व्यक्तिलाई सोही कामको निमित्त उही जग्गा उत्ति मूल्यमा तीन दिन अगाडि (ने. सं ८३५ फाल्गुण शुदि १२) महीन्द्र सिंहको र तीन दिन पछाडि (ने. सं

८३५ फाल्गुण शुदि १५) भास्कर मल्लको सदन पत्रहरू प्राप्त भएका छन्* (फलक नं. १ ।) यदि माथिकै कुरा ठीक भएको भए यस्तो अनर्थ हुने थिएन । त्यसकारण माथि उल्लिखित प्रमाणहरूद्वारा भास्कर मल्ल तथा महीन्द्र सिंह एउटै व्यक्ति हुनमा केही सन्देह छैन ।

प्रमाण

ॐ स्वस्ति ॥ श्री मत्पशुपति चरन कमल धूलि-धूसरित शिरोरुह श्री मन्मानेश्वरीष्टदेवता वरलब्ध प्रसाद देदीप्यमान मानोन्नत श्री रघुवंशावतार रविकुल तिलक हनुमध्वज नेपालेश्वर महाराजाधिराज राजराजेन्द्र सकलराजचक्राधीश्वर श्री श्री जय भास्कर मल्ल परभट्टारक देवानां सदासभर विजयिनां प्रभूठाकुल सन भवर ऋकथव सचोड विप्र श्री प्रल्लाद जैसि नाम्ने प्रसादिकृतं । नागदोल र्वेल तुवल वातिका नाम संज्ञकं ॥ श्री श्री राजकुलक्षेत्रेण पश्चिमत दक्षिनतश्च तिलवकेन उत्तरतो पूर्वतश्च एतंषां मध्ये एकशत वाति-काया क्षेत्राङ्कतोपि श्वेलं मु कर्ष ९५ भूय नागदोल वुरों ५ ततः क्षेत्रस्य यथादेशकार प्रवत्तमान संचाराधेन सूवर्णमूल्य नवविंशति टंकाधिक । सप्तसत भास्कर मल्ली टंका ७२९ मादाय स्वाधिना नवतुक न्यायन क्रयन विक्रीयनं भवति ॥ घल्याली तडोग्वल शेहो कव कर्ष २ दिहि वूडोनार्थ कर्ष २ प्रतिहोरि चेकन खिमच्या थाना-यात । अत्रपत्रार्थे दृष्ट साक्षि श्री नीरनारायण मल्ल देवस ॥ सम्बत ८३५ फागुण शुदि १५ शुभ ॥७॥

ॐ स्वास्ति ॥ श्री मत्पशुपति चरण कमल धूलि धूसरित शिरोरुह श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता वरलब्ध प्रसाद देदीप्यमान मानोन्नत श्री रघुवंशावतार रविकूल तिलक हनुमध्वज नेपालेश्वर महाराजाधिराज राजराजेन्द्र सकल राजचक्राधीश्वर श्री श्री जय महीन्द्र सिंह देव परम भट्टारक देवानां सदा समरविजयिनां अत्रपत्रार्थे दृष्ट साक्षि श्री नीरनारायण मल्लदेव स ॥ सम्बत ८३५ फागुण शुदि १२ शुभ ॥

यो ताडपत्रको संपूर्णभाग पृष्ठ ५१ मा दिइएकोछ ।

“...तर महीन्द्र सिंहले दोलखाको ठकुराईका उत्तराधि-कारी आफ्ना छोरा नीलनारायण मल्ललाई थामेर

कान्तिपुरको मुकुट पहिरेका थिए । महीन्द्र सिंह दोलखा-तिर गएका समयमा जगज्जय मल्ल पनि साथमा गएर त्यहाँको जमीन एक ब्राह्मणलाई नीलनारायण मल्लका अनुपस्थितिमा बिक्री गराएको हुनाले (इ. सं १७२९) महीन्द्रसिंहका देहान्तपछि दोलखाका ठकुराईमा कान्तिपुरको भोग भइसकेको भनी जगज्जय मल्लले नीलनारायण मल्ललाई भुस्याए___”

(ऐ. शि. श्री बाबुराम आचार्यज्यूको श्री ५ बडा महाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहको संक्षिप्त जीवनी भाग १ को पृष्ठ २७ मा)

माथिकै जस्तो यो पनि अशुद्ध छ ।

कारण:-

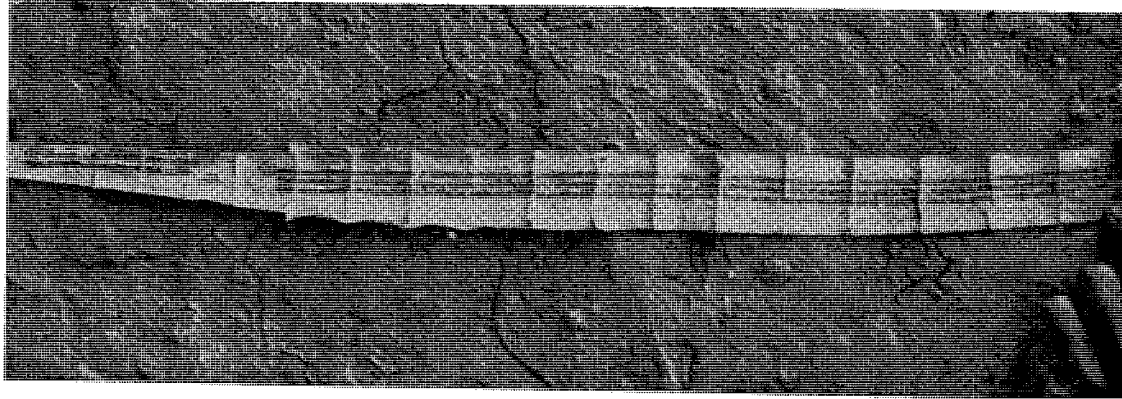
दोलखाका राजा महीन्द्रसिंह भएका भए आफूले कान्तिपुरमा आई मुकुट पहिरेका आफ्ना छोरा नीरनारायण मल्ललाई दोलखाका उत्तराधिकारी बनाएका भए ने. सं ८३६ जेष्ठ शुदि ५ मा सुनखानीका ब्राह्मण आदिलाई गरी दिएको सनदपत्रमा आफू शासककै रूपमा रहेर दृष्ट साक्षीमा दोलखाका उत्तराधिकारी भएर रहेका नीरनारायण मल्ललाई राख्नु उचित हुदैनथियो । फेरि दोलखाका शासक तथा उत्तराधिकारीहरू कुनै पनि मल्ल नकहिएका हुंदा नीरनारायण मात्र आएर कसरी मल्ल कहलाए ? अर्कोतिर भवरकोटका प्रल्लाद जैसीलाई गरिदिएको भास्कर मल्लको ने. सं ८३५ फाल्गुण शुक्ल पूर्णिमाको सनदपत्रमा दोलखा ठकुराईका उत्तराधिकारी नीरनारायण मल्ल दृष्ट साक्षी हुनुमा यो अनर्थ हुने थियो । इत्यादि कारणहरूबाट नरनारायण मल्ल दोलखा राजवंशका नभै कान्तिपुर ठकुराईकै हुनमा केही सन्देह छैन ।

प्रमाण

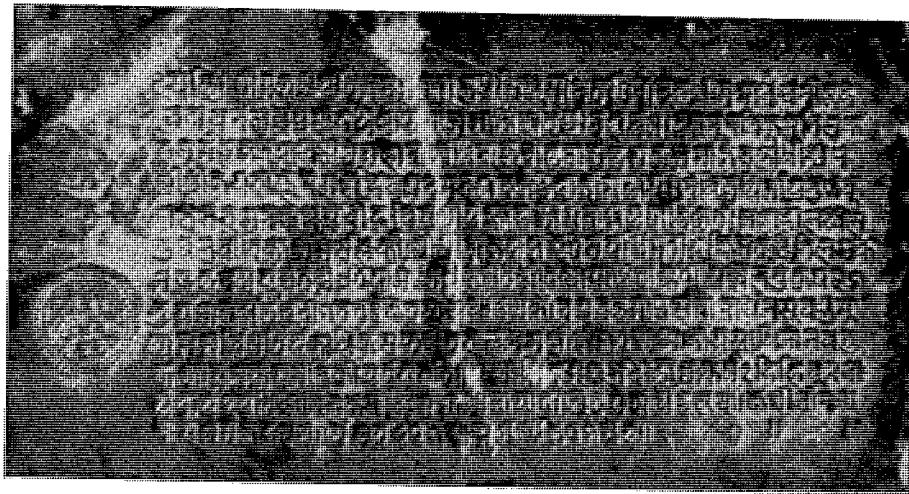
ॐ स्वस्ति ॥ श्री मत्पशुपति चरण कमल धूलि धूसरित शिरोरुह श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता वरलब्ध प्रसाद देदीप्यमान मानोन्नत श्री रघुवंशावतार रविकुलतिलक हनुमध्वज नेपालेश्वर महाराजाधिराज राजराजेन्द्र सकल

* ताडपत्रहरू परन्तुसम्मको निम्ति नहुने हुंदा सोही कुरा तामापत्रमा लेखिदिने चलन पछिसम्म पनि चलेको पाइएको छ । त्यसकारण तीन दिनअगाडि महीन्द्रसिंह तथा तीन दिनपछाडि भास्कर मल्लको नामबाट यी पत्रहरू लेखिएका हुन् ।

क

ख

- क. राजा महीन्द्र सिंहले प्रह्लाद जैसीलाई गरिदिएको संवत् ८३५ फागुन शुदि १२ को ताडपत्र ।
ख. राजा भास्कर मल्लले प्रह्लाद जैसीलाई गरिदिएको संवत् ८३५ फागुन शुदि १५ को तामापत्र ।

राज-चक्राधिश्वर श्री श्री जय भास्कर मल्ल देव परम भट्टारक देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ॥ अत्र पत्रार्थे दृष्ट साक्षि श्री नीरनारायण मल्लदेव सम्बत् ८३५ फाल्गुण शुदि १५ शुभ ॥

भास्कर मल्ललाई खेदा (हात्ती पक्रने काम) मा विशेष शोख थियो । उनले तराईबाट स्वयं हात्ती पक्रेर ल्याएपछि आफ्नो प्रशस्तिमा समेत "स्वविक्रमोपाजित गजपति पद विराजमान श्री श्री महीन्द्रसिंह देव" आफ्नो पुरुषार्थले कमाएको गजपति (हात्तीका धनी) भन्ने पदले सुहाएका श्री श्री जय महीन्द्रसिंह देव भनी लेख्न थालेका थिए ।

(इतिहास संशोधनका संपादकहरूद्वारा संपादित इतिहास संशोधनको प्रमाण प्रमेय (पहिलो भाग) को ऐतिहासिक सारको पृष्ठ ८७ मा) "यो महीन्द्रसिंहले पनि आफैले हात्ती खेदा गरी ल्याउन सकेका हुनाले आफ्नो प्रशस्तिमा स्वविक्रमोपाजित ^{राजपति} पद विराजमान श्री श्री जय महीन्द्र सिंह देव भनी लेख्न लागेका हुन् । यिनले आफैले हस्ती ल्याउन सकेका हुनालेनै यिनको नाम महीन्द्रसिंह भनी प्रख्यात भएको हो । पहिले त यिनको नाम भास्कर मल्ल थियो । संशोधन मण्डलद्वारा प्रकाशित पूर्णिमा अंक २ मा श्री शंकरमान राजवंशीज्यू को महीन्द्र सिंह (भास्करमल्ल) को ताम्रपत्र र त्यसको ऐतिहासिक व्याख्या नामक निबन्धको पृष्ठ ५८ मा"

यी पनि अशुद्ध छन्

कारण:-

कान्तिपुरका राजा भास्कर मल्लको जन्म वि. सं १७५३ साल कार्तिक मैनामा भएको थियो । यिनका बाबु भूपालेन्द्र मल्लको मृत्युपछि (वि. सं १७५७मा) यिनी कान्तिपुरका राजा भएका थिए । मल्ल राजाहरू हात्ती ल्याउनुमा ठूलो पुरुषार्थ संज्ञान्थे । जो राजा हात्ती खेदा गरी ल्याउन सक्दथे उनले आफ्नो प्रशस्तिमा "स्वविक्रमोपाजित गजपति पद विराजमान" भन्ने पद लिएका हुन्छन् । त्यसकारण कान्तिपुरका राजा भास्कर-मल्लले हात्ती खेदा गरेर नल्याउँदामानै पनि आफ्नो नाम महीन्द्रसिंह राखेका थिए भन्ने अनेकन् प्रमाणहरू पाइएका छन् । किनकि कान्तिपुरका राजा भास्कर मल्लले ने. सं ८३६ को उत्तरार्धमा सम्म हात्ती खेदा

गरेर ल्याउन सकेका थिएनन् । यसो हुंदामानै उनले आफ्नो प्रशस्तिमा "स्वविक्रमोपाजित गजपति पद विराजमान" भन्ने पद लिन सकेका छैनन् । यसपछि भने ने. सं ८३७ को पूर्वार्धमामै उनीलाई हात्ती खेदा गर्नको लागि पैसा चाहिएर जग्गा बेचेका थिए । यति बेला भने उनले हात्ती खेदा गरेर ल्याइसकेको देखिन्छ । यसो हुंदानै उनलाई हात्ती खेदा गर्न जाँदा कति पैसाको आवश्यकता हुंदो रहेछ भन्ने कुराको जानकारी भएको थियो भन्न सकिन्छ । त्यसपछि भने उनले आफ्नो प्रशस्तिमा "स्वविक्रमोपाजित गजपति पद विराजमान" भन्ने पद लिएका छन् । ने. सं ८३६ को जेठ मैनासम्ममा पनि यिनले हात्ती खेदा गरेर ल्याउन सकेका थिएनन् भन्ने कुराको उदाहरण दोलखा सुनखानीका ब्राह्मण हर्षदेव आदिलाई गरिदिएको ताडात्रनै छ (पु. प. सं. भा. २ को पृष्ठ २ मा) यसकारण भास्कर मल्लको हात्ती देखा गर्न नजाँदै पनि महीन्द्रसिंह भन्ने नाम थियो ।

प्रमाण

ॐ स्वस्ति ॥ श्री मत्पपशुपति चरण कमल धूलिधूसरित शिरोहरू श्री मन्मानेश्वरीष्टदेवता वरलब्ध प्रसाद देदीप्यमान मानोन्नत श्री रघुवंशावतार रविकुल-तिलक हनुमध्वज नेपालेश्वर महाराजाधिराज राजराजेन्द्र सकल राजचक्राधीश्वर श्री श्री जय महीन्द्र सिंह देव परम भट्टारक देवानां सदा समरविजयिनां, प्रभु ठाकुल सन भवरकोट चोड विप्र श्री प्रल्हाल जैसि नाम्ने प्रसादीकृत नागद्वल खेलतुवल वातिका नाम संज्ञकं श्री श्री राजकुल क्षेत्रेन पश्चिमतो दक्षिनतश्च तिलम्बकेन उत्तरतो पूर्वश्च एतेषां मध्ये पंचनवति वातिकायां नव पंच रोपनिकं क्षेत्रांकतोपि वल कर्ष ९५ भुय नागद्वल वूरो ५ दिहि कर्ष २ वूरो नायं घल्यालि वर्ष २ तडोवत्र लोहोवव ततः क्षत्रश्य यथा देश कार प्रवर्त्तमान संचारार्धेन सुवर्ण मूल्य नवविंशति टंकाधिक सप्तसत महीन्द्रसिंहो टंका ७२९ मादाय स्थाधिना नवतुक न्यायन क्रयन विक्रीयनं भवति ॥ प्रति होलि चेकन मूल खिमि च्याह थालया तविया ॥ अत्र पत्रार्थे दृष्ट साक्षि श्री नीरनारायण मल्ल देवस ॥ सम्बत् ८३५ फाल्गुण शुद्धि १२ शुभ ।

(भवरकोट निवासी मेघराज काफ्लेबाट प्राप्त ताडपत्र)

ॐ स्वस्ति ॥ श्री मत्पशुपति चरण कमल धूलिधूसारित महीन्द्रसिंह देव परम भट्टारक देवानां सदा समरविजयिनां___
 शिरोहरू श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता वरलब्ध प्रसाद _____प्रतित हात्ति खेदास खर्चथात हेडा । अत्र
 देदिव्यमान मानोन्नतार रविकुल तिलक हनुमध्वज पत्रर्थे दृष्ट साक्षि श्री जगतजय (जगज्जय) मल्ल ॥
 नेपालेश्वर महाराजाधिराज राजराजेन्द्र सकल राजघकाधी- सस्वत् ८३७ माघ वद्वि १४ ॥ शुभ ॥
 श्वर स्वविक्रमोपार्जित गजपति पद विराजमान श्री जय

द्रष्टव्यः— यसमा दिइएका संपूर्ण अभिलेखहरू अभिलेख प्रकाशमा प्रकाशित हुंदैछन् ।

सो पुस्तक हाल प्रेसमानै छ ।